Børneperspektiver i et læringsmiljø med høj kvalitet

Det pædagogiske personale skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem en forståelse af begreberne: børneperspektiver, pædagogiske læringsmiljøer, legen som værende grundlæggende, pædagogisk tilrettelæggelse og evalueringskultur.

Af **Peter Rod,** Lektor Emeritus, Partner i konsulentfællesskabet Blichfeldt & Rod

Afsættet for denne artikel er bogen "Læreplanstræet – visuel pædagogisk tilrettelæggelse, refleksion og evaluering", Dafolo, 2018, skrevet af artiklens forfatter i samarbejde med Frederik Blichfeldt.

Kerneopgaven og børneperspektiver

Formålet for den styrkede pædagogiske læreplan (Dagtilbudsloven, 2018) beskriver, hvad ledere og det pædagogiske personale er sat i verden for at fremme og sætter dermed ord på den faglige udvikling af kerneopgaven. En faglig udvikling fra en førskole tilgang (Dagtilbudsloven, 2004) med pædagogiske aktiviteter, fx sproglig udvikling, motorik, social udvikling om formiddagen fra kl. 09.00 til 10.30 til den styrkede pædagogiske læreplans kerneopgave (Dagtilbudsloven, 2018), der lyder: "Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv". Når børneperspektivet er skrevet ind i kerneopgaven, er det for at tydeliggøre, at barndommen har en værdi i sig selv, og det pædagogiske personale skal tage udgangspunkt i et børneperspektiv i hverdagens mange timer, uanset om der er tale om rutinesituationer, børneinitierede aktiviteter eller pædagogiske tilrettelagte aktiviteter.

Børneperspektiver

Ifølge Roger Harts deltagelsesstige (s. 49) skal det pædagogiske personale involvere børnenes perspektiver på deltagelsesstigens øverste trin. På trin 6-8 følger pædagogiske personale børnenes initiativer og involverer børnene som ligeværdige medskaber af hverdagens mange aktiviteter, så børnene har indflydelse på både proces og produkt.

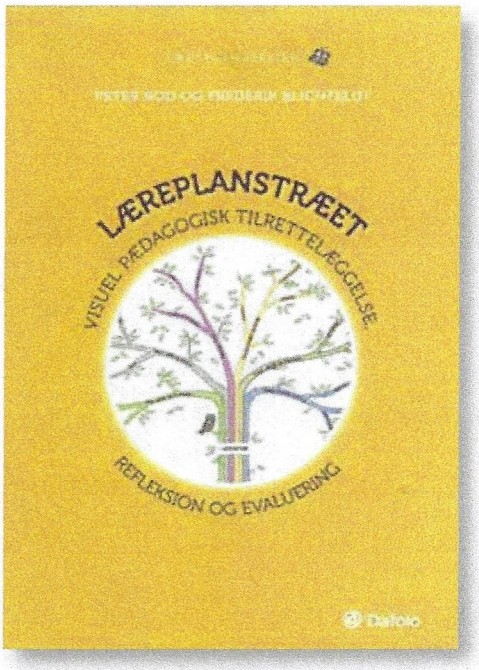

På de laveste trin 1-3 (mis)bruger det pædagogiske personale børnenes bidrag som dekoration eller symbolsk dokumentation for de pædagogiske aktiviteter, uden at børnene har nogen reel indflydelse, eller de *manipuleres* til deltagelse. Det kan for eksempel ses i julegaver til forældrene, hvor det pædagogiske personale trykker vuggestuebørns hånd eller fod ned i en saltdej, som personalet giver forældrene. Den symbolske deltagelse er, når børnene understøt-

ter det pædagogiske personales image overfor forældrene ved, at børnene producerer individuelle ting til forældrene ved brug af skabeloner.

På mellemtrinene 4-5 bliver børnene hørt og inddraget i de pædagogiske personalers tanker og ideer til aktiviteter, for eksempel fælles indsamling af årstidens naturmaterialer på en skovtur og skabelse af en fælles collage, så børnene skaber en årstidsstemning på institutionen, eller de pædagogiske personaler hænger en papirdug op på væggen, og en gruppe børn eksperimenterer sammen ved først at male med den røde farve, derefter med den gul farve og den blå farve. Således at børnene oplever, erfarer og er nysgerrig på malerprocessen med de store pensler og farvernes udvikling til bl.a. orange og grøn.

I samspillet mellem børn og det pædagogiske personale på deltagelsesstigens øverste halvdel, 'dig og mig om noget', indgår børn og det pædagogiske personale i et *gensidigt* forhold, hvor børneperspektiverne og det pædagogiske personales faglighed betragtes som ligeværdige, så børnene bliver hørt og inddraget i læringsmiljøet. Der er tale om *anerkendende relationer*, hvor det pædagogiske personale fremmer *trygge* læringsmiljøer for børnene.

Pædagogiske læringsmiljøer

De pædagogiske læringsmiljøer består både af organisatoriske *strukturelle rammer* (de grønne elementer) og af pædagogiske processer (de røde elementer), hvor der tages udgangspunkt i legen og børnenes perspektiver (s. 95 – se figuren på næste side). *Læringsmiljø* er sammensat af de to ord læring og miljø.

Læring betyder personlighedsudvikling og spiller en hovedrolle i menneskers aktive dannelse af sine erfaringer og kompetencer. Læring er en proces, der aldrig hører op og forsætter hele livet, dog med særlig vægt og betydning i de tidlige år i børnenes liv.

Miljø er alt, der har med menneskers omgivelser at gøre, både fysiske, psykologiske og sociale påvirkninger. For, at vi skal lykkes med kerneopgaven, må vi skabe et samspil mellem læringsmiljøets strukturer og processer. Min erfaring er, at ledere og pædagogiske personaler er alt for lidt opmærksomme på at skabe de optimale *organisatoriske strukturer*, så de kan koncentrere sig om at være deltagende og understøttende i børnenes aktiviteter.

Læringsmiljøets strukturer skaber rammerne for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse

Når, vi læser grundlaget for den styrkede pædagogiske læreplan, handler læringsmil-

jøets strukturer om arbejdstilrettelæggelse og arbejdstidsskemaer, institutionens fysiske og æstetiske lokaler, tid til pædagogisk tilrettelæggelse og ikke mindst tid til ugentlige refleksioner i de enkelte team samt organisering af det pædagogiske personales roller og af de store og små børnefællesskaber.

I min optik handler det om, at ledelse og medlemmerne af MED-udvalget arbejder med at nytænke den daglige arbejdstilrettelæggelse således, at der er lige så mange pædagogiske ressourcer til stede om eftermiddagen som om formiddagen (Ibid., s. 99).

Læringsmiljøet skal også understøtte de fysiske rammer både ude og inde i hverdagens mange timer. Indretningen af legezoner handler mere om at skabe rum for legen fremfor at fastlægge den.

Læringsmiljøets pædagogiske processer skaber højkvalitet i barn-voksen-interaktioner

Hvordan følger ledelse-fyrtårns-teamet op på det pædagogiske personales succeser med udvikling af læringsmiljøer? Min erfaring er, at ledelse og fyrtårne skaber et team på samme måde som MED-udvalget. Ledelse-fyrtårns-teamets opgave er udvikling af de pædagogiske processer i læringsmiljøet. Teamets arbejdsopgave er at facilitere det pædagogiske personales understøttelse af læringsmiljøet herunder facilitering af evalueringskulturen.

Med Dagtilbudsloven, 2018, skal institutionen evaluere *sammenhængen* mellem det som det pædagogiske personale (læringsmiljøet) *understøtter* børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse med på den ene side og børnenes *læring* på den anden side.

For mig er opgaven på den ene side kompleks og på den anden side meget enkelt. Lad os se på det enkle først.

De brede læringsmål er for alle børn i dagtilbud, men det komplekse ligger i, at der er forskel på, hvordan et 2 årigt barn fx *sanser, udforsker og eksperimenterer* og, hvordan et 5 årigt barn *sanser, udforsker og eksperimenterer.* I praksis betyder det, at det pædagogiske personale skal tilpasse den samme aktivitet til børnenes udvikling.

Den styrkede pædagogisk læreplan har gjort det enkelt at vurdere kvaliteten af de pædagogiske processer. Kvaliteten af læringsmiljøer og formålet med læreplanstemaer handler om kvalitative vurderinger af, hvordan det pædagogiske personale understøtter børnenes læring og udvikling ud fra de brede læringsmål.

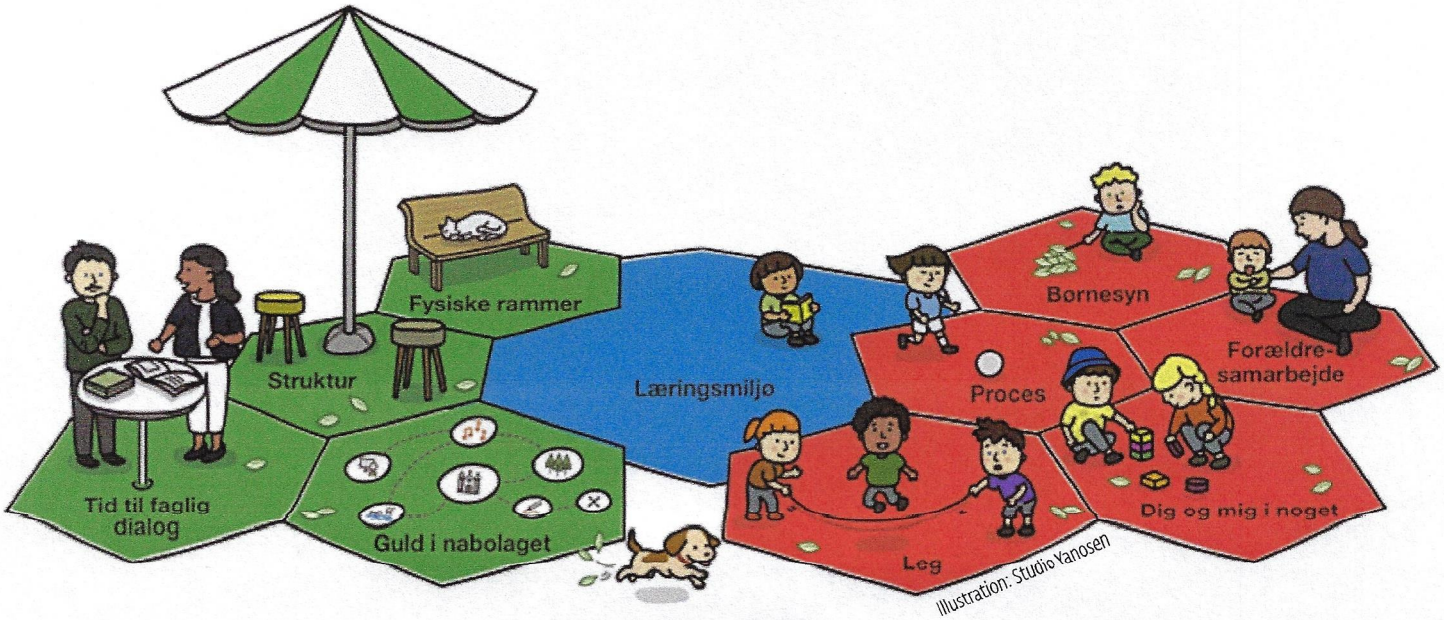

Illustration: Studio Vanosen

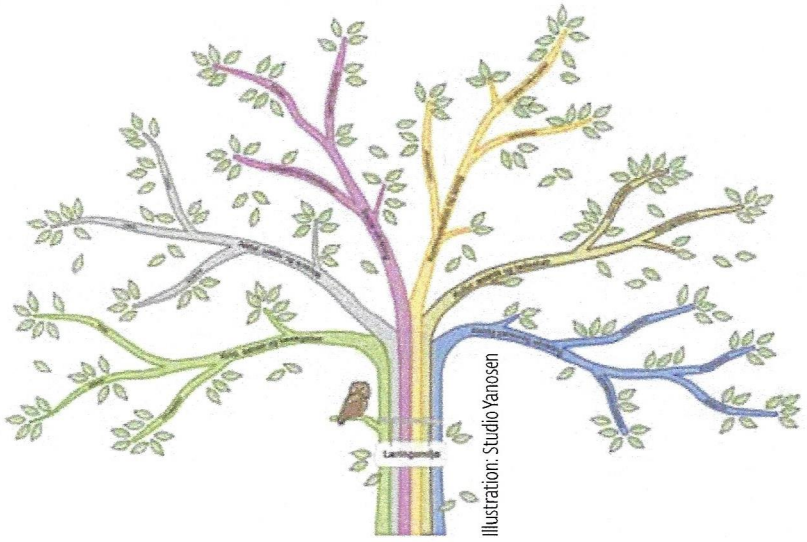

Illustration: Studio Yanosen

De brede læringsbegreber er fremhævet med kursiv. Det handler om, at alle børn:

- *sanser, udforsker og eksperimenterer* med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- *oplever* krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet.
- *får konkrete erfaringer* med naturen, som *stimulerer og udvikler deres nysgerrighed* og lyst til at *udforske* naturtyper og levende organismer, så børnene får en begyndende forståelse for betydningen af bæredygtig udvikling.
- *aktivt observerer* og *undersøger* naturfænomener i deres omverden, så børnene får *erfaringer* med at *genkende* og *udtrykke* sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.
- *trives og indgår* i sociale fællesskaber, så alle børn udvikler *empati* og *relationer*. Og skal understøtte fællesskaber, hvor *forskellighed* ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.
- får mulighed for at *udvikle* sprog, der bidrager til, at børnene *kan forstå sig selv, hinanden* og deres *omverden*.
- *opnår erfaringer* med at *kommunikere* og *sprogliggøre tanker, behov og idéer*.
- *indgår i ligeværdige* og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- *får mange forskellige* kulturelle oplevelser, både som *tilskuer* og *aktive deltagere*, så børnene *får erfaringer* med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.
- *udfolder, udforsker og erfarer* sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får *tillid* til egne potentialer. Og skal understøtte *samspil* mellem børn og voksne og børn imellem, som er præget af *tryghed og nysgerrighed*, så alle børn udvikler *engagement, livsduelighed, gåpåmod og* kompetence til deltagelse i fællesskaber.

Pædagogisk tilrettelæggelse af læringsmiljøer, der understøtter alle børns læring og udvikling

I dette afsnit vil jeg komme tilbage til den komplekse understøttelse af læringsmiljøet gennem det visuelle tilrettelæggelsesværktøj *Læreplanstræet*. Læreplanstræet er en grafisk udfoldelse af den styrkede pædagogiske læreplans læreplanstemaer, hvor saften i alle grenene er rammer og indhold i grundlaget for læreplanen.

De faglige dialoger med læreplanstræet starter med at give læringsmiljøet et navn, fx en af de fire årstider eller bondegård, cirkus, planeter, vikingerne eller et af verdensmålene samt i, hvilken periode læringsmiljøet skal udfolde sig, fx tre måneder, en måned eller 14 dage. Kun manglende pædagogiske kreativitet kan være begrænsende for *brainstormingen* mellem det pædagogiske personale. Når, der er blevet valgt navn og periode, starter den pædagogiske dialog om tilrettelæggelse på de enkelte grene en for en, ca. 20 minutter pr. gren.

Der startes på den første gren (krop, sanser og bevægelser). På grenen erstattes bladene med post-it med konkrete aktiviteter, som det pædagogiske personale tilbyder børnene i forhold til læringsmiljøets ramme. På grenen er der kviste, der repræsenter læreplanstemaer under temaer, fx krop, sanser og bevægelser.

Min erfaring er at bruge en post-it-farve til rutinepædagogiske aktiviteter og en farve til aktiviteter, hvor legen er grundlæggende for læreprocessen. Efter dialogen på grenen "krop, sanser og bevægelser" går det pædagogiske personale videre til faglig dialog på den næste gren (natur, udeliv og science) og derefter den næste og næste indtil, der er sat post-it på alle de seks grene.

Den visuelle tilrettelæggelse adskiller i planlægningen ved, at post-it på de enkelte grene er muligheder, hvor der dagligt kan plukkes en lille buket aktiviteter i forhold til hvilket børnefællesskab, der deltager og hvilke pædagogiske personaler, der er med i fællesskabet herunder deres kompetencer.

Skal vi være ude eller inde eller andre pædagogiske kriterier for dagens pædagogiske processer?

Pædagogisk evalueringskultur, der skaber organisatorisk læring

Anden del af den komplekse understøttelse af læringsmiljøer er refleksioner, der skaber organisatorisk læring og faglig udvikling. Jeg vil nedenfor kort beskrive de dialogiske processer, der udvikler en evalueringskultur og, hvordan ledere og fyrtårne kan facilitere en evalueringskultur i institutionen med hjælp fra Refleksionsbladet.

Refleksionsbladet er en *interaktiv evaluering*, der skaber *sammenhæng* mellem det, som det pædagogiske personale understøtter i børnenes læring og udvikling. Refleksionsbladet faglige dialog består af følgende elementer: aktiviteten, praksisfortælling, faglig refleksion, evaluering og næste praksis. Refleksionsbladets dialogproces er på samme tid både en *anerkendende undersøgelse* af aktiviteten og en *aktionslæring*, der udvikler det pædagogiske personales kompetencer. I denne sammenhæng er anerkendende undersøgelser den faglige søgen efter noget bedre end det, vi har i dag og noget fagligt, vi vil stræbe efter *fremadrettet*. Den anerkendende undersøgelse bygger på den enkle antagelse, at enhver praksis rummer noget, der fungerer godt, og at denne styrke kan være udgangspunktet for at skabe en positiv faglig forandring. Aktionslæring er en faglig læringsproces, hvor der læres af egen praksis gennem fælles refleksion over praksisfortællinger med det formål at designe næste praksis. Og næste praksis afprøves gennem nye pædagogiske aktiviteter i læringsmiljøet. Dermed bliver evalueringskulturen en løbende proces uge efter uge.

Børneperspektiver i et læringsmiljø med højkvalitet

I denne artikel har jeg sat fokus på nogle af de centrale elementer i dagtilbuddets kerneopgave.

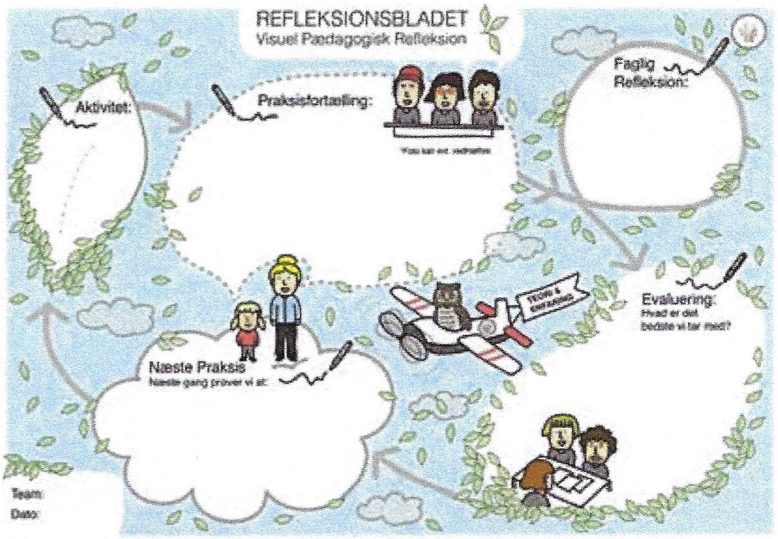

Illustration: Studio Yanosen

- Involvering af *børnenes perspektiver* og børnene som ligeværdige medskaber af hverdagens mange aktiviteter
- At læringsmiljøer består både af organisatoriske *strukturelle rammer og pædagogiske processer.*
- At ledelsefyrtårns-teamet er hovedaktører i facilitering af sammenhængen mellem det, som det pædagogiske personale understøtter børnenes læring og udvikling med samt børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Således, at det pædagogiske personale *skaber højkvalitet* i læringsmiljøets pædagogiske processer.
- En kort introduktion til *læreplanstræet* og *refleksionsbladet*, som ledelses-fyrtårns-teamet kan bruge som inspiration til deres facilitering af det pædagogiske personales understøttelse af læringsmiljøer og til udvikling af en evalueringskultur.

PETER ROD
Cand. Pæd. og forfatter til bogen "Læreplanstræet" (3. oplag), der er skrevet sammen med Frederik Blichfeldt. Peter Rod arbejder med ledelses- og organisationsudvikling herunder faglig udvikling i daginstitutioner med baggrund i den styrkede pædagogiske læreplan.

peter@blichfeldtrod.dk
www.læreplanstræet.dk